

Wyrok Sądu Najwyższego
z dnia 9 stycznia 1939 r.
sygn. akt II C 1398/38

- 1) **Materiałne współuczestnictwo sporu istnieje, gdy dochodzone przez powodów roszczenia opierają się na tej samej zasadzie faktycznej i prawnej. W takim przypadku wartość roszczeń wszystkich powodów należy zliczyć i uzyskana w ten sposób suma decyduje o dopuszczalności skargi kasacyjnej.**
- 2) **Sąd nie jest związany przytoczoną przez powodów kwalifikacją prawną stanu faktycznego, gdyż to do niego należy prawna ocena sprawy.**
- 3) **Zastosowanie przez sąd odmiennej kwalifikacji prawnej do stanu faktycznego przedstawionego przez powodów nie oznacza wyjścia poza żądanie pozwu.**
- 4) **W sprawie wynagrodzenia szkody dochodzonej przez powodów za deprecjację gruntów nie ma żadnego istotnego znaczenia kwestia, czy magazyny amunicyjne i wały ochronne obok nich zostały wzniesione przez władze austriackie, czy też władze polskie, gdyż źródło szkody powodów nie tkwi w fakcie wzniesienia tych obiektów i dokonanych na gruncie zmian, lecz w fakcie nieprzywrócenia tych gruntów do pierwotnego stanu po ukończeniu ich użytkowania**
- 5) **Do przywrócenia spornych gruntów do pierwotnego stanu był obowiązany Skarb Państwa polskiego, ponieważ w posiadanie objęły je władze wojskowe polskie.**
- 6) **Szkoda wywołana deprecjacją gruntów nie mogła powstać przed dniem oddania gruntów powodom w posiadanie, ponieważ wcześniej powodowie tych gruntów nie używali, zatem nie ponosili z tego tytułu żadnego uszczerbku w dochodach. Nie mogli także przewidzieć, w jakim stanie zostaną im te grunty zwrócone. Wobec tego bieg przedawnienia tego roszczenia mógł się rozpocząć dopiero z dniem oddania gruntów.**
- 7) **Nie można żądać od powodów, aby bez odpowiedniego wynagrodzenia odstępowali użytkowanie swych gruntów na cele dobra ogólnego i ponosili znaczne wydatki z własnych środków na melioracje zniszczonych gruntów.**

Sąd Najwyższy w składzie:

Przewodniczący sędzia Sądu Najwyższego dr Wł. Dbałowski
sędziowie Sądu Najwyższego J. Żurawski, dr A. Hołowczak
przy udziale protokolanta aplikanta sądowego L. Tyborowskiego
na posiedzeniu jawnym dnia 9 stycznia 1939 r.

w sprawie Franciszka Pyrlika, Katarzyny Salwińskiej, Franciszki z Walczaków Ciepielowej, Katarzyny z Turbasów Biernacikowej, Piotra Nawrockiego, Wiktorii Nawrockiej, Franciszki Nawrockiej, Katarzyny Nawrockiej, Zofii Nawrockiej,

Jana Nawrockiego, Piotra Nawrockiego, Franciszki Turbasówny, Piotra Salwińskiego, Wojciecha Pyrlika, Agaty z Pyrków Krupowej, Mikołaja Nawrockiego, Franciszki i Katarzyny Bierzanowskich, Jana i Wiktorii Salwińskich, Józefa i Magdaleny Salwińskich, Katarzyny z Ziębów Nowarowej i Jana Ciepeli, powodów

przeciw Skarbowi Państwa, pozwanemu

o zapłatę kwoty 22.690 zł z.p.n.¹, po rozpoznaniu skargi kasacyjnej strony pozwanej na wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 9 marca 1938 r., sygn. akt II CA 133/38,

- 1) skargę kasacyjną oddala,
- 2) od Skarbu Państwa na rzecz powodów koszty przewodu kasacyjnego w kwocie 344 zł 25 gr do niepodzielnej ręki zasądza.

Uzasadnienie

Sąd Najwyższy rozpatrzył merytorycznie skargę kasacyjną co do roszczeń wszystkich powodów, uznając ją w myśl przepisów art. 425 § 1 i 17 k.p.c.² za dopuszczalną, jakkolwiek roszczenia poszczególnych powodów z wyłączeniem Franciszka Pyrlika nie przewyższają kwoty 500 zł.

Między powodami istnieje bowiem materialne współuczestnictwo sporu z art. 69 § 1 k.p.c., gdyż dochodzone przez nich roszczenia opierają się na tej samej zasadzie faktycznej i prawnej, a więc wartość roszczeń wszystkich powodów należy zliczyć i uzyskana w ten sposób suma decyduje o dopuszczalności skargi kasacyjnej. Ponieważ obliczona w ten sposób wartość przedmiotu zaskarżenia przewyższa kwotę 500 zł, przeto skarga kasacyjna jest dopuszczalna.

Prokuratoria Generalna oparła skargę kasacyjną na podstawach z art. 426 § 1 i 2 k.p.c., z których jednak żadna nie jest usprawiedliwiona.

I tak bezpodstawny jest zarzut pogwałcenia przepisów art. 342 k.p.c., mającego polegać w tym, iż Sąd Apelacyjny zasądził na rzecz powodów sporne kwoty z tytułu, na którym rzekomo powodowie swego roszczenia zgoda nie oparli.

Zgodnie z przepisem art. 206 § 1 ust. 2 k.p.c. przytoczyli powodowie w pozwie okoliczności faktyczne mające uzasadnić ich żądanie o zapłatę kwot w pozwie wymienionych, tj., że Skarb Państwa bez przeprowadzenia postępowania wyłączeniowego zajął ich grunta pod budowę składów amunicyjnych, używał ich od 1 listopada 1918 r. do 16 maja 1935 r., bez zapłaty jakiegokolwiek wynagrodzenia i zwrócił te grunta w stanie zdeprecjonowanym, nie doprowadziwszy ich do pierwotnego stanu.

¹ Znaczenie nieustalone.

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego, Dz.U. 1930 nr 83 poz. 651.

Przytoczoną przez powodów kwalifikację prawną tego stanu faktycznego nie był Sąd Apelacyjny zgoła związany, gdyż prawna ocena sprawy należy do sądu. Jakkolwiek tedy powodowie roszczenia swoje o wynagrodzenie za używanie przez Skarb Państwa ich gruntów w czasie od 1 listopada 1918 r. do 16 maja 1935 r. nazywają odszkodowaniem i twierdzą, że przy rozpoznaniu tego roszczenia należy stosować przepisy k.z.³ o odszkodowaniu, to przecież nie obraził Sąd Apelacyjny przepisów art. 342 k.p.c. wyrażając w zaskarżonym wyroku pogląd prawny, że nie jest to roszczenie odszkodowawcze w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz roszczenie o zwrot korzyści odniesionych przez Skarb Państwa z posiadania cudzej rzeczy w złej wierze i że roszczenie to należy rozstrzygnąć w ramach przepisów §§ 335 do 338 k.c.⁴, gdyż Sąd Apelacyjny nie poszedł poza żądanie pozwu, lecz jedynie zastosował odmienną kwalifikację prawną do stanu faktycznego przez powodów przytoczonego.

Powyższy pogląd prawny Sądu Apelacyjnego jest trafny i Sąd Najwyższy całkowicie go podziela.

Zła wiara Skarbu Państwa w wykonywaniu posiadania gruntów zajętych pod budowę składów amunicyjnych, będących własnością powodów, została wykazana, skoro niesporne jest, że Skarb Państwa miał wprawdzie prawo żądać wywłaszczenia tych gruntów na cele powyższe (§ 366 k.c.) lecz z prawa tego wcale nie skorzystał i przez wyszczególniony wyżej przeciąg czasu posiadał je bez jakiegokolwiek prawnego tytułu i bez zapłaty jakiegokolwiek czynszu. Wywody skargi kasacyjnej, jakoby powodowie w piśmie przygotowawczym z 10 grudnia 1936 r. przyznali, że Skarb Państwa miał prawo do użytkowania spornych gruntów, a więc tym samym był w dobrej wierze, są sprzeczne z treścią tego pisma, gdyż powodowie twierdzą tam tylko, że Skarb Państwa miał prawo do użytkowania tychże gruntów na zasadach odpłatności i wynagrodzenia odszkodowania, czyli na zasadach wyrażonych w § 365 k.c.

Korzyść Skarbu Państwa odniesiona z użytkowania gruntów powodów za czas od 1 listopada 1918 r. do 16 maja 1935 r. równa się co najmniej wysokości czynszu dzierżawnego, jaki Skarb Państwa w myśl § 365 k.c. winien był powodom płacić, a których nie płacił i skutkiem tego o te kwoty kosztem powodów niesłusznie się wzbogacił. Ponieważ powodom z tego tytułu Sądy niższej instancji przyznały tylko kwoty równe wysokości czynszu dzierżawnego, którego wysokości Skarb Państwa nie zwalcza, niesłuszny jest zarzut skargi kasacyjnej, jakoby wysokość niesłusznego wzbogacenia się Skarbu Państwa nie została wykazana.

Czas przedawnienia roszczeń opartych na tytule niesłusznego wzbogacenia się wynosi lat 30. (§§ 1479, 1431 do 1435 k.c.), który w dniu wytoczenia powództwa, tj. 1 września 1936 r. jeszcze nie upłynął, wobec czego zarzut przedawnienia tego

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań, Dz.U. 1933 nr 82 poz. 598.

⁴ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, Justizgesetzsammlung 1811 nr 946. Oficjalny tekst polski: *Powszechna księga ustaw cywilnych dla wszystkich krajów dziedzicznych niemieckich Monarchii Austriackiej*, Wiedeń 1811, cz. I-III.

roszczenia powodów jest nieuzasadniony i słusznie Sądy niższej instancji go nie uwzględniły. Wobec wyrażonego tu poglądu prawnego nie ma dla wyniku sporu żadnego znaczenia kwestia, jaki wpływ na przedawnienie tego roszczenia mogła mieć akcja wywłaszczeniowa wszczęta w 1928 r., a zaniechana w 1934 r., oraz rzekome uznanie zaskarżonych roszczeń przez Skarb Państwa, a więc Sąd Najwyższy pomija jako bezprzedmiotowe wywody skargi kasacyjnej, przytoczone na uzasadnienie pogwałcenia przepisów art. 250, 351 i 240 § 1 k.p.c. oraz naruszenia przepisów §§ 904, 914, 915 i 1417 k.c., gdyż gdyby nawet zarzucone uchybienia miały miejsce, pozostały one bez wpływu na wynik sporu.

W sprawie wynagrodzenia szkody dochodzonej przez powodów za deprecjację gruntów nie ma żadnego istotnego znaczenia kwestia, czy magazyny amunicyjne i wały ochronne obok nich zostały wzniesione przez władze austriackie, czy też władze polskie, gdyż źródło szkody powodów nie tkwi w fakcie wzniesienia tych obiektów i dokonanych na gruncie zmian, lecz w fakcie nieprzywrócenia tych gruntów do pierwotnego stanu po ukończeniu ich użytkowania. Przed dniem 16 maja 1935 r. jako datę oddania gruntów powodom w posiadanie, o szkodzie powodów powstałej skutkiem deprecjacji gruntów nie mogło być w ogóle mowy, skoro bowiem powodowie gruntów tych nie używali, więc żadnego uszczerbku w dochodach z tych gruntów nie ponosili, a przed dniem 16 maja 1935 r. nie mogli też przewidzieć, w jaki stanie te grunta zostaną im zwrócone. Wobec tego bieg przedawnienia tego roszczenia mógł się rozpocząć dopiero z dniem 16 maja 1935 r., a ponieważ powództwo zostało wytoczone w dniu 1 września 1936 r., przeto roszczenie to nie uległo przedawnieniu (art. 283 §§ 1 i 2 k.z., § 1489 k.c.). Do przywrócenia spornych gruntów do pierwotnego stanu był obowiązany Skarb Państwa polskiego bez względu na to, czy magazyny amunicyjne i wały ochronne zostały wzniesione przez władze wojskowe zaborcze, czy też polskie, skoro niesporne jest, że władze wojskowe polskie z dniem 1 listopada 1918 roku pomienione obiekty objęły w posiadanie, które wykonywały do 16 maja 1935 r. (analogicznie z § 1109 k.c. i § 1409 k.c.). Ponieważ Skarb Państwa tego obowiązku nie dopełnił, ciąży na nim obowiązek wynagrodzenia powodom powstałej szkody (§§ 1295, 1331 k.c., art. 134, 157, 158, 159 k.z.).

Sądy niższej instancji nie naruszyły zatem żadnego przepisu prawa materialnego, zasądzając na rzecz powodów odszkodowanie za deprecjację gruntów bliżej w wyrokach tychże Sądów określone, którego wysokości Skarb Państwa zgółła nie kwestionuje.

Podkreślić należy, że zaskarżony wyrok odpowiada również zasadom dobrej wiary i uczciwości w obrocie, gdyż nie można żądać od powodów, jako małorolnych wieśniaków, aby wbrew zasadzie wyrażonej w § 365 k.c. tytułem darmym odstępowali użytkowanie swych gruntów na cele dobra ogólnego i ponosili znaczne wydatki z własnych funduszków na melioracje zniszczonych gruntów.

Ponieważ w myśl wyrażonego wyżej poglądu prawnego nie ma dla wyniku sporu żadnego znaczenia zagadnienie, w jakim czasie i przez kogo zmiany na spornych gruntach zostały dokonane, przeto Sąd Najwyższy pomija jako

bezzasadnione rozpatrywanie wywodów skargi kasacyjnej przytoczonych na uzasadnienie pogwałcenia przepisów art. 240 § 1, 250, 245 § 1, 246, 404, 244, 351 i 417 k.p.c., którego Sąd Apelacyjny rzekomo się dopuścił przez to, że niektórych okoliczności odnoszących się do tego zagadnienia nie rozpatrzył, poczynił ustalenia rzekomo sprzeczne z aktami i przerzucił ciężar dowodu z powodów na pozwanego.

Dla braku usprawiedliwionych podstaw kasacyjnych Sąd Najwyższy na mocy przepisu art. 436 k.p.c. skargę kasacyjną oddalił.

Orzeczenie o kosztach przewodu kasacyjnego polega na przepisach art. 101 i 109 § 1 k.p.c. oraz § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 1 kwietnia 1933 r.⁵

[Przywołane przepisy: art. 17, art. 69 §1, art. 101, art. 109 § 1, art. 206 § 1 ust. 2, art. 240 § 1, art. 244, art. 245 § 1, art. 246, art. 250, art. 342, art. 351, art. 404, art. 417, art. 425 §1, art. 426 § 1 i 2, art. 436 k.p.c., art. 134, art. 157, art. 158, art. 159, art. 283 § 1 i 2 k.z., § 335, § 338, § 365, § 366, § 904, § 914, § 915, § 1417, § 1431, § 1435, § 1479, § 1489 k.c. z 1811 r., § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 kwietnia 1933 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za czynności zawodowe, Dz.U. 1933 nr 24 poz. 201.]

⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 kwietnia 1933 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za czynności zawodowe, Dz.U. 1933 nr 24 poz. 201.